

- Isberg, Magnus, Wettergren, Anders, Wibble, Jan & Wittrock, Björn. *Partierna inför valjarna. Svensk valpropaganda 1960–1966* (Stockholm: Allmänna förlaget, 1974)”.
 Lane, Jan-Erik. ”Facket och demokratin”, *Tvärsnitt* nr 4/1983.
 Luce, Duncan R. & Raiffa, Howard. *Games and Decisions* (New York: Wiley, 1957).
 Lundqvist, Lennart J. *The Hare and the Tortoise: Clean Air Policies in the United States and Sweden* (Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1980).
 Midgaard, Knut. ”Noen bemerkninger om ’almenviljen’ hos Jean-Jacques Rousseau”, i *Intuisjon og erkjennelse. Til Johan Fredrik Bjelke på sekstiårsdagen 30 januar 1976* (Oslo: Institutt for filosofi, 1976).
 Molin, Björn. *Tjänstepensionsfrågan* (Göteborg: Akademiförlaget, 1965)
 Moulin, Hervé. *Game Theory for the Social Sciences* (New York: New York University Press, 1981).
 Mueller, Dennis C. *Public Choice* (Cambridge: Cambridge University Press, 1979).
 von Neumann, John & Morgenstern, Oskar. *The Theory of Games and Economic Behavior* (Princeton: Princeton University Press, 1947, 1944).
 Niskanen, William. *Bureaucracy and Representative Government* (Chicago: Aldine, 1971).
 Oppenheim, Felix. *Political Concepts. A Reconstruction* (Oxford: Basil Blackwell, 1981).
 Riker, William H. & Ordeshook, Peter C. *An Introduction to Positive Political Theory* (Englewood Cliffs, N J: Prentice-Hall, 1973).
 Rousseau, Jean-Jacques. *Du Contrat Social. Texte original publié avec introduction, notes et commentaire par Maurice Halbwachs.* (Aubier, Editions Montaigne, 1967).
 Rousseau, Jean-Jacques. *The Social Contract and Discourses.* Translations and Introduction by G. D. H. Cole. (London: Dent, 1973).
 Sabine, George H. & Thorson, Thomas L. *A History of Political Theory.* Fourth edition (Hinsdale, Ill.: Dryden Press, 1973).
 Sjöblom, Gunnar. *Party Strategies in a Multiparty System* (Lund: Studentlitteratur, 1968).
 Snyder, Glenn H. & Diesing, Paul. *Conflict among Nations. Bargaining, Decision Making, and System Structure in International Crises* (Princeton, N J: Princeton University Press, 1977).
 Statsvitenskapelige anvendelser av spillteori. Projektansökan 15/5 1981 till Norges allmenvitskapelege forskningsråd (NAVF).
 Talmon, J. L. *The Origins of Totalitarian Democracy* (London: Secker & Warburg, 1955).
 Taylor, Michael. *Anarchy and Cooperation* (London: Wiley, 1976).
 Tingsten, Herbert. *Demokratiens problem* (Stockholm: Aldus/Bonniers, 1969, 1945).

Max Webers magnum opus på svenska

Max Webers stora arbete *Wirtschaft und Gesellschaft* – av många ansett som hans *magnum opus* – utkom postumt i början av tjugotalet, bara något år efter författarens hastiga frånfälle. Hans hustru Marianne var den drivande kraften bakom utgivningen av verket. Det avsågs ursprungligen att ingå som beståndsdel i det ofullbordade monumentalverket *Grundriss der Sozialökonomik*. *WuG* är således ett beställningsarbete och ingår dessutom i ett *joint venture* mellan flera av samtidens mer framstående samhällsvetare; bl a Michels, Schumpeter och von Schulze-Gaevernitz var indragna i förberedelserna.

WuG:s speciella tillkomsthistoria är värd att beakta när man spekulerar över verkets sammanhang med Webers övriga produktion. Det tycks som Weber ”inte riktigt går ihop” utan alla tolkningsförsök ter sig på något sätt partiella, något som också genererar långdragen debatt bland vår tids weberianer.¹

WuG består av två avdelningar. Första delen, Webers *Soziologische Kategorienlehre*, tillkom vid tiden för Första världskrigets slut och andra delen, ett slags jämförande systematik på framför allt den historiska religionssociologins område, skrevs åren före det stora kriget. Själva kriget blev ju delvis ett avbrott i Webers tillvaro som ostörd kammarlärare.

Drygt sextio år efter originalupplagens publicering har nu första delen av *WuG* utkommit på svenska, ombesörjd av universitetslektorn Agne Lundquist i Lund, tidigare måhända mest känd som medarbetare till Torgny Segerstedt jr – den svenska akademiska sociologins fader – i det omfattande femtiotalverket *Människan i industrisamhället*.

Lundquists roll är inte endast översättarens utan även förordsskrivarens och, inte minst, förläggarens. Det lilla Argos förlag har genom åren gjort en kulturinsats genom att ta sig an kommersiellt föga gångbara klassiker. Förlaget torde vara en ”humla”, dvs det flyger (i ekonomiskt hänseende) trots att det egentligen inte borde vara möjligt enligt aerodynamikens lagar. Man ber att få önska lycka till.

Volymen inleds med ett trettiosidigt förord, en presentation av Weber som intellektuell gestalt. Weber var mångsidigare än de flesta och har en intressant biografi. Bl a hann han före sin död med att även medverka till Weimarrepublikens författning.

Lundquist förmedlar en god bild av Weber. I några ordvändningar känner jag mig för övrigt smickrad av att skönja ekot av mina egna formuleringar, från bl a avhandlingen om Bilden av Weber. Denna notering får ej missförstås. Lundquist säger vad som skall sägas i ett handboksmissigt, lexikografiskt, sammanhang om We-

bers liv och verk – och lite till. Nästan alla presentationer av detta slaget får en lätt kompilorisk anstrykning. Tex är det få framställningar av idealtypen som inte har von Schelting i botten. Lundquist hänvisar – förutom till mig – bl a till H H Bruun och Kerstin Lindskoug.

Den som ger sig i kast med att översätta Weber är inte särskilt räddhågad till sin natur. Man nödgas brottas med åtskilliga förtretligheter och en del svårigheter är olösliga. Att översätta är nog en av de mest otacksamma – i förhållande till sin nytta – uppgifter man överhuvudtaget kan ta sig an. Blir resultatet bra så blir man bortglömd och blir resultatet dåligt så kan man däremot räkna med grym uppmärksamhet, att hajarna kastar sig över en. Översättaren är som bäst när han inte märks.

I WUG:s fall är förresten redan titeln oöversättlig, såväl *Wirtschaft* som *Gesellschaft* har i tyskan associationer som ej alldeles täcks in av "ekonomi" och "samhälle". Historiens gång förändrar ju även de associationer som ett begrep inger. När Weber tex vid något tillfälle talar om tyskarna som *Herrenvolk* tycks han snarast åsyfta politisk suveränitet, att folket är sina egna herrar, dvs folkstyre, demokrati.

Grundläggande begrepp som *Herrschaft* är mycket svåröversätta, något som inte minst erfors vid utgivningen av den av Zetterberg ombesörjda engelska översättningen från 1968, där flera alternativ kom till användning. Lundquist väljer för sin del "auktoritet", vilket går att både försvara och kritisera; två möjligheter som jag här väljer att båda avstå från.²

Ej heller är Webers tyska lätt att hantera. Tyska språket kan nyttjas på högst skilda komplexitetsnivåer. Webers tyska är nog inte den allra mest byzantinska men å andra sidan är han ju oanfrätt av vår tids överpedagogiska förenklingsnit.

I några fall kan man anta att Weber blir klarare i översättning än i originalet.

Weber-litteraturen tycks fortfarande närmast öka i intensitet och i USA kan man tala om en veritabel flodvåg av referenser på området, av varierande bonitet. De intressantaste bidragen till diskussionen om Webers verk kommer dock, naturligen, från Förbundsrepubliken Tyskland.

I något decennium har man redan kämpat med *Max Weber Gesamtausgabe* (MWG). Utgivningsplanen är mycket ambitiös. Redan första avdelningen, *Schriften und Reden*, avses omfatta tjugotre volymer. Härtill kommer åtta volymer *Briefe* och en tredje avdelning: *Vorlesungsmanuskripte und Vorlesungsnachschriften*. Bland de senare återfinns bl a de sena föreläsningarnas *Wirtschaftsgeschichte*. Det är en nästan omöjlig uppgift man gett sig in på, bl a därför att Weber hela tiden ändrade sina planer. Man är t ex långt ifrån säker på att

Weber överhuvudtaget avsåg att ge ut *WuG* i den form som nu blev fallet; någon Webers trycksanktion förelåg ju ej och enligt Wolfgang J Mommsen handlar det troligast om manuskript som Weber avsåg som två skilda verk.³

Redaktionskommittén till MWG består av Horst Baier, M Rainer Lepsius, Wolfgang J Mommsen, Wolfgang Schluchter och Johannes Winckelmann, samtliga framstående Weber-kännare. De första två volymerna lär enligt de senaste – reviderade – planerna utkomma inom de närmaste månaderna men det torde ta åtminstone ytterligare femton år att föra projektet som helhet i hamn.

Man kan notera att rubriken *WuG* ej återfinns i *Aufbau der Aufgabe* i det publicerade prospektet från förlaget i Tübingen. Som vol 20–22 ingår *Die Wirtschaft und die gesellschaftlichen Ordnungen und Mächte I–III*, vilket ju också är den ursprungliga rubriken för Webers bidrag (från början skulle den hastigt bortgångne Philipovich vid sidan av Weber ha medverkat till *WuG*).

Ibland gör man reflektionen – eftersom det är så oklart vad som är utkast till vad och stundom även när det skrevs – att klokast vore att undvika redigering och helt enkelt publicera manus så textkritiskt som möjligt. Nu är emellertid materialläget mycket blandat och många av de viktigaste manuskripten helt enkelt förkomna eller otillgängliga. Den bästa introduktionen är här Schluchters *Einführung in die Max Weber Gesamtausgabe*.⁴ Han diskuterar här rätt ingående å redaktionskommitténs vägnar svårigheterna med en historisk-kritisk utgåva, i ett läge där ursprungsmaterialet i många fall gått förlorat och bara tryckta versioner och *Teilnachlässe* står till buds. Som exempel på de problem man brottas med kan nämnas att Den protestantiska etiken och kapitalismens anda finns i två versioner av vilka också den första haft självständigt inflytande. Schluchter redogör för hur man – under intryck av Hans Zellers tankar om den interpreterande vs den dokumenterande utgivningsansatsen – eftersträvar den senare. Varje redigerad text kommer att få en vetenskaplig apparat som består av tre delapparater: *Variantenapparat*, *Korrekturapparat* och *Erläuterungsapparat*.⁵

För att återvända till Agne Lundquists översättning så är det en "rak" översättning utan onödiga krusiduller och översättaren sparsmakad med sidokommentarer av teknisk natur. Till den nu föreliggande översättningen av del I finns även sjutton översättarens fotnoter samt ett antal anmärkningar av översättaren i löpande texten. Till hela översättningen kommer så småningom index att fogas. Detta är en mycket god föresats.

Det är en stor sak att äntligen få tillgång till sociologins kanske mest klassiske klassiker (i ordets vardagsmening

– vi ser här bort från problemet huruvida Weber är genuin klassiker i nyskapande mening) på vårt eget språk. Tyska språkets ställning har ju försvagats i elementarläroverken och i dag är tyskan ej längre förkunskapskrav för universitetsstudier. Det är ej heller så lyckat att ta del av tyska, vetenskapsfilosofiska texter speciellt, i engelsk översättning. Anglosaxerna har en egen, i och för sig utmärkt, fackterminologi och överförbarheten är här mer problematisk, jämfört med svenskan som dock är tyska språket mycket närstående sedan medeltiden. Dessutom har det gått påfallande trögt även med engelska översättningar av Weber.⁶

En anmärkning som inte kan förbigås är att tryckfelen är väl många hos Lundquist – redan i förordet, där de dock gör minst skada, är det fler än vad som borde få finnas i hela boken (ett dussintal). Det är lite föargligt eftersom det är sådant den petige läsaren lätt noterar men efter vad jag kan se förtrycks dock ej förståeligheten i något fall. På sid XI anges vidare ofullständig titel på *Freiburger Antrittsrede*.⁷

Det är Webers *Soziologische Kategorienlehre* – Sociologiska begrepp och definitioner – som nu föreligger, dvs de sociologiska definitionskedjor som Weber bygger upp, när han från de mest grundläggande begreppen som *handlung* och *mening* arbetar sig fram till mer komplexa samhällsföreteelser som *Verbände* (organisationer) och stat. Texterna innehåller även metodresonemang – tex om idealtypen – och, som Lundquist uttrycker sig, "teorifragment".

Det är brukligt att omtala Webers *WuG* som kasuistik eller teoretisk differentiering. Det är väl inte direkt gallet, så länge man inte väntar sig att finna någon sammanhållen samhällsteori, tex av den typ som sedermera Parsons utvecklar utifrån Weber.

Vilken betydelse har då egentligen *WuG* för Webers samlade livsverk?

Alltsedan Marianne Weber lät ge ut *WuG* har man ansett det som tyngdpunkten i Max Webers livsverk, det storverk där Weber samlar resultatet av ett livs forskarmöda. Den encyklopediska ådran hos Weber understryker det intrycket, liksom omständigheterna kring publiceringen, vilka lätt bibringar intrycket av ett slags kulmen.

F H Tenbrucks uppsats *Das Werk Max Webers* från 1975 i *KZfSS* är dock ägnad att revidera denna bild. Han hävdar, i största korthet, att den jämförande religionssociologin, *GARS*, ger väsentligare bidrag till förståelsen av Weber, särskilt *Zwischenbetrachtung*, men även *Einleitung* och *Vorbemerkung*.⁸

Tenbruck relaterar sig till de författare som förut haft något av vikt att anföra i ämnet: Winckelmann, Bendix, Abramowski, Roth. Inte minst Bendix har tenderat att

se *GARS* mer som förövning till *WuG*, i linje med den myt om *WuG* som *Hauptwerk*, vilken Tenbruck vill rubba.⁹

Tenbruck ser Weber ur ett evolutionistiskt perspektiv och vill motverka försöken till harmoniserande enhets-tolkningar av Weber som jämförande universalhistoriker. Weber utvecklas och hans "projekt" är inte från början givet.

GARS består ju av två delar, dels den berömda *PEKA* (Den protestantiska etiken och kapitalismens anda) och dels *WEWR* (de senare uppsatserna, *WEWR* = Die Wirtschaftsethik der Weltreligionen). Tenbruck betonar framför allt *WEWR*, den förut försummade biten av Webers religionssociologi. *PEKA* var ju mycket läst i alla länder och *WEWR* har kommit att ses som snarast *control evidence*, som Tenbruck skriver i den engelska versionen av sin stora uppsats, till den ursprungliga hypotesen, kalvinisttesen.¹⁰

Enligt Tenbruck vidgar och fördjupar Weber helt enkelt sina rationalitetsstudier, vilka utvecklas i flera stadier. Den pudelns kärna som Weber enligt Tenbruck söker fånga är ett slags rationaliseringsprocess inom religionens sfär med sin egen logik. I denna tolkning får teodicéproblemet betydande egenvärde. Det handlar mer om idéer än, som hos Schluchter, oavsedda materiella konsekvenser.

Det är, om man får tro Tenbruck, mest en slump att *WuG* framstår som Webers (till synes) sista stora verk. I tex den anglosaxiska litteraturen är det vanligt att omtala *WuG* som just *late and principal work* och eftersom många skriver om Weber utan att kunna tyska så är det förstas risk för den sorts "vandringssmyt" som Tenbruck söker beivra.

I stället, hävdar Tenbruck, gäller att: "GARS is the work on which Weber laboured most persistently, in which he felt free to define his own problems and issues, and in which he finally attained a certain degree of resolution to his studies."¹¹ *WuG* var mera av beställning på ett uppslagsverk.

Tenbruck har naturligtvis gett upphov till åtskilliga kommentarer och genmälen, av Roth, Münch, Riesebrodt, Kalberg m fl. Utan att fördjupa sig i de enskilda svaren på Tenbrucks attack kan det vara av värde i detta sammanhang att notera Schluchters synes, mellan de "traditionella" weberianerna och Tenbrucks "livsmening" - eller teodicétolkning, som ju också är ett försök till enhets-tolkning av det weberska projektet, må vara av annat slag än dem han kritiserar.¹²

Schluchter gör inte anspråk på att ha funnit någon nyckel till hela Weber. Däremot anger han det tema som skulle vara genomgående hos Weber till att gälla individernas kulturbetingade etik, men inte primärt frälsningen utan den kulturbetingade livsstilen, -hållingen. ("An

ethical way of life adequate to modern society", talar Kalberg om i sin översikt).¹³

Skillnaden mellan Tenbrucks och Schluchters ståndpunkt är rätt subtil och återges av Schluchter själv på följande vis: "Mit Tenbruck bin ich zwar der Meinung, dass Weber eine Evolutionstheorie formuliert hat. Doch ist es keine, die universalgeschichtliche Ansprüche stellt. Ihm geht es um die Analyse eines universalgeschichtlichen Problems von universeller Gültigkeit und Bedeutung, und dafür entwickelt er ein evolutionstheoretisches Minimalprogramm. Mit Tenbruck bin ich zwar der Meinung, dass Weber eine Theorie der Eigenproblematik und der Eigenlogik von Ideen formuliert hat. Doch ist es keine, die eine List der Ideen annimmt. Ihm geht es um die Eigenlogik konfligierender Wertsphären und Lebensordnungen sowie um ihre praktische Wirkung auf Lebensführungen, und dafür entwickelt er ein wert- und institutionstheoretisches Minimalprogramm. Mit Tenbruck bin ich zwar der Meinung, dass Weber eine Erklärung der okzidentalen Rationalisierung formuliert hat. Doch ist es keine, die sich mit der Erkenntnis von der inneren Zwangsläufigkeit einer Abfolge zufriedengibt. Ihm geht es vielmehr um die historische Identifizierung von Teilvorgängen und um ihr Verhältnis zueinander, und dafür formuliert er eine kausalanalytisches Minimalprogramm. Weber identifiziert besonders in der Religionssoziologie, aber nicht nur hier, ein universalgeschichtliches Problem, für dessen Bearbeitung er einen normativ begründeten Gesichtspunkt wählt, der eine idealtypische Entwicklungskonstruktion steuert."¹⁴

För Schluchter är Weber inte så generell och mer materiell än för Tenbruck, så enkelt kan man nog sammanfatta, i vårt sammanhang. Egentligen handlar det om skilda tolkningar om innebörden av de religiösa föreställningarnas gradvisa rationalisering eller sekularisering hos Weber. För Schluchter skulle Webers projekt vara Occidentens *Gesellschaftsgeschichte*, särskilt med avseende på de oavsedda konsekvenserna av etiska livshållningar ("paradoxen"). För Tenbruck är snarast frågan om hela världens religiösa idéhistoria. Hos Winckelmann hade det ju varit samhällsstrukturens fenomenologi eller "samhällshistoriens sociologiska strukturfenomenologi" som Weber ägnat sig åt. Det är utifrån detta lätt att konstatera att både Schluchter och Tenbruck betonar GARS avsevärt mer än Winckelmann, Roth och Bendix; hos Roth framstår ju WEWR nästan som något som Weber *kopplade av* med när WuG-plikterna blev för tunga.¹⁵

Även om inte heller Schluchter försvarar synen på WuG som Webers självklara *Hauptwerk* – i sammanhanget skall vi för övrigt komma ihåg att Tenbrucks kontroversiella artikel kom samtidigt, ungefär, som Winckelmann lät ge ut femte reviderade upplagan av

WuG – så har den dock en plats i tolkningen, p g a sambandet mellan GARS och den systematiserade religionssociologin i WuG.

För den utlämnade läsaren framstår det ej som klart att de skilda tolkningsförsöken verkligen framstår som varandra motsägande. Med risk för att alltför ostentativt ge uttryck för en harmoniserande konvergenstanke så upplever jag polemiken som delvis konstlad. De skilda bidragen har förvisso sina egenförtjänster men motsättningarna förstoras: *Herausforderung* ger upphov till *Auseinandersetzung*. Tenbruck må ha rätt i att Weber fördjupar sitt sökande efter rationalitetens orsaker men WEWR kan likväl ses (*ex post facto*) som verifikationsförsök till PEKA. Och även om Tenbruck mycket förtjänstfullt har lärt oss att vikten av GARS – tidigare absurt försummad jämförd med WuG – så har ju WuG ej därmed på något sätt desavouerats. Den kan fortfarande tillskrivas egenvärde, inte bara som typologi och "lärobok", utan som "mellanstation", hjälpmedel vid historisk kausalforskning. Så ville Weber enligt Roth se sin sociologi. Att därutifrån, som Roth i sin artikel om *Abschied* eller *Wiedersehen* (till WuG), antyda att WuG:s sociohistoriska modeller är själva poängen med Webers livsverk är, åter, antagligen att gå alltför långt.¹⁶ Också den ståndpunkten torde erfordra alltför mycket av symptomal läsning. Icke desto mindre har WEWR och WuG en med varandra nära förbunden tillkomsthistoria. "Die religionssoziologischen Schriften werden zum Teil aus denselben Quellen geschöpft wie die neue Arbeit (dvs WuG, SE) und Hand in Hand mit ihr gefördert", skriver Marianne Weber. Weber hänvisar också i WEWR till WuG.¹⁷

Enligt min mening ligger det mycket i Riesebrodts sammanfattande omdöme: "Wer nach der Quintessenz der Weberschen Spätwerks sucht wird sie nicht finden, indem er WuG und die GARS gegeneinander absetzt, sondern indem er sie beide systematisch aufeinander bezieht und interpretiert."¹⁸

Man får för övrigt lätt Marx-exegetiken i tankarna när man tar del av det debattflöde som Tenbruck förorsakat – det hela påminner inte så litet om diskussionerna om förhållandet mellan den unge och den mogna Marx och frågan om kontinuitet eller brott är i båda fallen central.

För att, slutligen, återvända till upphovet till vår utflykt i den moderna Weber-diskursen, Lundquists WuG-översättning, så saknar man i den föreliggande volymen måhända översättarens resonemang om de svårigheter han haft att lösa. I många fall står han inför flera alternativ och lite mer "metaprat" om de vanligaste problemlösningarna vore inte ur vägen. Rubriksättningen i första utgåvan följer inte Webers egna intentioner utan dessa

rekonstrueras i senare upplagor. I Roth & Wittich-översättningen till engelska från 1968 har man tillfogat också översättningen av *Parlament und Regierung im neugeordneten Deutschland*, dvs de mest systematiska bidragen till Webers s k dagspolitiska kommentarer under det stora kriget, som ersättning för den *Staatssoziologie* som Weber aldrig fullbordade och som Winckelmann på femtiotalet mosaikartat sökte rekonstruera. I senare upplagor är det vidare vanligt att Webers uppsats om den västerländska musikens rationella grundvalar tillfogas. Just dessa frågor är emellertid tidigt resta – det återstår ännu mycken översättarmöda innan Lundquist når fram till appendix.

Upsala april 1984
Sven Eliason

MAX WEBER: *Ekonomi och samhälle. Förståendesociologins grunder. 1. Sociologiska begrepp och definitioner. Ekonomi, samhällsordning och grupper. Översättning och förord av Agne Lundquist*. Lund: Argos 1983

Noter

- ¹ Framför allt är det ett par inlägg av Friedrich Tenbruck och Wolfgang Schluchter som genererat debatt. De flesta inläggen har publicerats i *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, tex Tenbruck: *Das Werk Max Webers*, i *KZfSS*, Jg 27 (1975) och Schluchter: *Max Webers Gesellschaftsgeschichte. Versuch einer Explikation*, i *KZfSS*, Jg 30 (1978). Schluchters mest bemärkta inlägg torde dock vara: *Die Paradoxie der Rationalisierung. Zum Verhältnis von „Ethik“ und „Welt“ bei Max Weber*, i *Zeitschrift für Soziologie*, Jg 5 (1976).
För översiktens skull, se gärna även: Kalberg, Stephen: *The Search for Thematic Orientations in a Fragmented oeuvre: The Discussion of Max Weber in Recent German Sociological Literature*, i *Sociology*, Vol 13 (1979), no 1, samt Roth, Guenther: *Abschied oder Wiedersehen? Zur fünften Auflage von Max Webers „Wirtschaft und Gesellschaft“*, i *KZfSS*, Jg 31 (1979).
- ² Se gärna sid 29 i Lundquists översättning, där han beträffande termerna *Vergemeinschaftung* och *Vergesellschaftung* väljer att inom parentes återge de tyska originaltermerna; annars vore det risk att den oföbereddade läsaren skulle glida förbi dessa viktiga begrepp utan att ens riktigt lägga märke till dem.
- ³ Se gärna Roth: A a, sid 324 i *KZfSS*, 1979, där han citerar ur ett brev från Weber till förläggaren Siebeck i Tübingen, från oktober 1919: „das dicke alte Manuskript muss ganz gründlich umgestaltet werden . . . Das Buch wird jetzt kürzer zusammengefasst als ursprünglich und streng lehrhaft gefasst. Aber es ist umfangreich (ein dicker Band).“ Roth tar passagen som ett indicium på att Weber inte längre höll fast vid de ursprungliga publikationsplanerna från 1914. Man har vidare i *WuG*:s fall att arbeta med svårtydda handskrifter. Joh Winckelmann, som länge ”hade entreprenad” på *WuG*-utgivningen och har ombesörjt såväl fjärde som femte upplagan, tillämpade snarast en intentional tolkning, där han sökte leva sig in i Webers avsikter, för att på så vis lättare kunna fylla ut tveksamma luckor.
Beträffande Mommsens syn vill jag hänvisa till bl a hans bok *The Age of Bureaucracy* (Oxford, 1974), särskilt sid 15, samt även ett samtal jag hade med honom i London den 6/3 1984.
- ⁴ Denna referens ingår som huvudbestandsdel i förlagets (J C B Mohr i Tübingen) *Prospekt der Max Weber Gesamtausgabe*, från 1981. Här återfinns alltså även *Aufbau der Aufgabe* m m.
- ⁵ Se A a, sid 8–10.
- ⁶ Beträffande metodläran dominerande länge Shils’ över trettio år gamla översättning av några av Webers metodologiska essayer; trots att den enligt översättaren själv (enligt samtal i Cambridge 7/3 1984) innehåller åtskilliga tryckfel utkommer den via utgivarens försorg i ständiga nytryck. Viktiga lakuner fylldes under sjuttioalet genom Guy Oakes’ översättningar av Webers kritik av Stammler och även uppsatsen om Roscher och Knies (jag avstår här från exakta bibliografiska data enär det rör sig om så välkända och lättlokaliserade referenser). Först 1968 förelåg via Zetterbergs försorg – utgivarna Roth och Wittich ej att förglömma – hela *WuG* i engelsk översättning: Weber, Max: *Economy and Society. An Outline of Interpretive Sociology* (New York: Bedminster Press, 1968, edited by Guenther Roth and Claus Wittich).
- ⁷ Ytterligare en kitslig småanmärkning kunde vara att han på sid XII i Förordet okritiskt traderar ”vandringensmyten” om de s k tvillingföreläsningarnas datering. Enligt de senaste rönen torde föredraget *Wissenschaft als Beruf* ha hållits redan 7/11 1917, enligt notis i *Münchener neueste Nachrichten*, kvällseditionen samma dag, sid 2, kolumn 4 samt A a, morgonupplagan 9/11, sid 3, kolumn 1, samma år. Det är Martin Riesebrodt vid *Die Arbeitsstelle für die Max Weber-Gesamtausgabe*, vid *Die bayerische Akademie der Wissenschaften*, som grävt fram dessa senaste data. Se sid 113 ff i Roth & Schluchter: *Max Weber’s Vision of History. Ethics and Methods* (Univ of Calif Press, 1979). Denna essaysamling, innehåller översättning av Schluchters viktigaste uppsats, om *Die Paradoxie der Rationalisierung*. Det kan i sammanhanget *en passant* nämnas att även Tenbrucks viktigaste uppsats om *Das Werk Max Webers* har överförs till engelska, i *The British Journal of Sociology*, Vol XXXI (1980), no 3, som för övrigt är ett temanr om Weber. Titeln på Tenbrucks uppsats har i den engelska versionen angetts till ”The Problem of thematic unity in the works of Max Weber”.

- ⁸ *GARS* = Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie. Detta Webers verk utkom redan 1920, som vanligt på Mohr-Siebeck i Tübingen. *Zwischenbeurteilung, Einleitung* och *Vorbemerkung*, som ju alla ingår i *GARS*, innehåller Webers egna metabetraktelser över vad han egentligen gör.
- ⁹ Se litteraturlistan för närmare bibliografiska detaljer. I Bendix' fall är det hans *Max Weber. An Intellectual Portrait* (New York, 1960) som är huvudkällan, i vilken det bl a heter att *GARS* utgör "a mere preface to what he (dvs Weber, S E) had not yet explained to the West". Citatet återfinns på sid 285 i förstautgåvan av Bendix: A a men återges här från den engelska versionen av Tenbrucks artikel "The Problem of thematic Unity in the Works of Max Weber", sid 313 ff *The British Journal of Sociology*, Vol XXXI (1980), no 3. Citatet återges på sid 324.
- ¹⁰ Tenbruck: A a, sid 326, där det heter: "Those who did establish an interest in the PE (dvs PEKA, S E) were sometimes ignorant even of the existence of the WEWR essays, which otherwise were held to be a form of control evidence to the Protestant ethic hypothesis containing no independent thesis of their own". Med kontrollhypotes avses här alltså, vilket klart framgår av den fortsatta texten, att om nu *PEKA* innehåller en tes om kapitalismens anda som framsprungen ur den protestantiska etiken, så skulle hela den övriga religionssociologin vara ett stöd för samma hypotes, enär den kapitalistiska andan uppenbarligen inte utvecklats ur de övriga religiösa tros-system som Weber studerat, en metodisk slutsats i JS Mills anda.
- Tenbruck anför vidare, på sid 327, a a: "As we will see, the work (*GARS*, S E) is linked to the PE but at the same it transcends that context. To see it as a mere counterpart to the PE is a lamentable blindspot in Weberian research. Since Bendix, *WEWR* has been regarded as a preliminary study to those chapters of *ES* in which Weber wished to give the explanation, still outstanding, of the process of Western rationalization, so that the only directly relevant chapter has to be *Ancient Judaism*. This fundamentally misconstrues the nature and position of *WEWR*."
- ¹¹ A a, sid 331.
- ¹² Bland Schluchters olika bidrag är "*Max Webers Gesellschaftsgeschichte. Versuch einer Explikation*", i *KZfSS*, Jg 30 (1978), sid 438–467, det viktigaste i det här sammanhanget och kan ses som en uppföljning av den uppmärksammade "Paradoxie der Rationalisierung" från 1976 (se ovan, not 1). Wolfgang Schluchter har också publicerat en bok om Weber: *Die Entwicklung des okzidentalen Rationalismus. Eine Analyse von Max Webers Gesellschaftsgeschichte* (Tübingen, J C B Mohr, 1979), där uppsatsen i *KZfSS* från 1978 ingår som *Einleitung*. För övriga referenser, se litteraturlistan.
- ¹³ Stephen Kalberg: *The Search for thematic Orientations in a fragmented Œuvre: The Discussion of Max*

Weber in recent German sociological Literature, i *Sociology*, Vol 13 (1979), sid 127 ff, citat från sid 133. Denna artikel har kanske inte så mycket eget nytt att komma med men är en utmärkt översikt.

- ¹⁴ Schluchter: *Max Webers Gesellschaftsgeschichte*, sid 442–3.
- ¹⁵ Se tex gärna Guenther Roth: *Abschied oder Wiedersehen? Zur Fünften Auflage von Max Webers „Wirtschaft und Gesellschaft“?*, i *KZfSS*, Jg 31 (1979), sid 318–327, särskilt sid 323, där *WEWR* omtalas som "Vorarbeiten und Erläuterungen der systematischen Religionssoziologie (i *WuG*, S E), i ett brev från Weber som citeras.
- ¹⁶ A a, sid 321.
- ¹⁷ Här citerar från Martin Riesebrodt: *Ideen, Interessen, Rationalisierung: kritische Anmerkungen zu F H Tenbrucks Interpretation des Werkes Max Webers*, i *KZfSS*, Jg 32 (1980), sid 111–129, citat från sid 125.
- ¹⁸ A a, sid 126.

Litteratur

- Abramowski, Günter: *Das Geschichtsbild Max Webers*, i *Kieler Historische Studien*, Vol 1 (Stuttgart, 1966)
- Bendix, Reinhard: *Max Weber. An Intellectual Portrait*. (Garden City, N Y: Doubleday, 1966)
- Kalberg, Stephen: "The Search for thematic Orientations in a fragmented Œuvre: the Discussion of Max Weber in recent German sociological Literature", i *Sociology*, Vol 13 (1979), no 1
- Käslar, Dirk: *Einführung in das Studium Max Webers* (München: Verlag C H Beck, 1979)
- Mommsen, Wolfgang J: *The Age of Bureaucracy. Perspectives on the Political Sociology of Max Weber* (Oxford: Basil Blackwell, 1974)
- Münch, Richard: "Max Webers 'Gesellschaftsgeschichte' als entwicklungslogik gesellschaftlicher Rationalisierung", i *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, Jg 32 (1980), Heft 4
- Riesebrodt, Martin: "Ideen, Interessen, Rationalisierung: kritische Anmerkungen zu F. H. Tenbrucks Interpretation des Werkes Max Webers", i *KZfSS*, Jg 32 (1980), Heft 1
- Roth, Guenther: "Abschied oder Wiedersehen? Zur fünften Auflage von Max Webers *Wirtschaft und Gesellschaft*", i *KZfSS*, Jg 31 (1979), Heft 2
- Roth, Guenther & Schluchter, Wolfgang: *Max Weber's Vision of History. Ethics and Methods* (Berkeley, Los Angeles, London: Univ of Calif Press, 1979)
- Schluchter, Wolfgang: *Die Entwicklung des okzidentalen Rationalismus. Eine Analyse von Max Webers Gesellschaftsgeschichte* [Tübingen: J C B Mohr (Paul Siebeck), 1979]
- Densamme: "Max Webers *Gesellschaftsgeschichte, Versuch einer Explikation*", i *KZfSS*, Jg 30 (1978), Heft 2

- Densamme: "Die Paradoxie der Rationalisierung. Zum Verhältnis von ‚Ethik‘ und ‚Welt‘ bei Max Weber", i *Zeitschrift für Soziologie*, Jg 5 (1976)
- Densamme: "Einführung in die Max Weber Gesamtausgabe", i *Prospekt der Max Weber Gesamtausgabe* [Tübingen: JCB Mohr (Paul Siebeck), 1981]
- Tenbruck, Friedrich H: "Das Werk Max Webers", i *KZfSS*, Jg 27 (1975)
- Densamme: "The problem of thematic unity in the works of Max Weber", i *The British Journal of Sociology*, Vol XXXI (1980), no 3
- Weber, Max: *Critique of Stammer* (London & New York: Macmillan & Free Press, 1977, transl and introd by Guy Oakes)
- Densamme: Roscher and Knies: *The Logical Problems of Historical Economics* (London & New York: Macmillan & Free Press, 1976 transl and introd by Guy Oakes)
- Densamme: *Economy and Society. An Outline of Interpretive Sociology* (New York: Bedminster Press, 1968, transl by Roth, Guenther & Wittich, Claus m fl)
- Densamme: *Staatssoziologie* (Berlin: Duncker & Humblot, 1956, mit einer Einführung und Erläuterungen hrsg von Johannes Winckelmann)
- Densamme: *The Methodology of the Social Sciences* (New York: Free Press, 1949, transl and ed by Shils, Edward & Finch, Henry)
- Densamme: samt *WuG*, *GARS* o s v – se förkortningslistan nedan:

Förkortningar:

- Webers skrifter:
E & S eller *ES* = *Economy and Society*
GARS = *Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie*
MWG = *Max Weber Gesamtausgabe*
PEKA eller *PE* = *Den protestantiska etiken och kapitalismens anda* (svensk översättning av Agne Lundquist, Lund: Argos 1978)
WEWR = *Die Wirtschaftsethik der Weltreligionen* (ingår, precis som *PEKA*, i *GARS*)
WuG = *Wirtschaft und Gesellschaft*
 Övrigt: *KZfSS* = *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*

Centralförbundet för socialt arbete – en ny påminnelse

Centralförbundet för socialt arbete (CSA) som tillkom 1903 var under tioårsperioden före första världskriget ett centrum för utredningar, idéer och förslag i svensk socialpolitik – helt privat, i liten skala och utan annan auktoritet än de ledande personernas kunskaper, uppslagsrikedom och företagsamhet.

CSA låg bakom reformer inom socialvård och arbetarskydd, tog initiativ till kuratorsverksamhet vid sjukhus och rättshjälp för obemedlade, lät göra utredningar i bostadsfrågor och arbetslöshetsfrågor och satte i gång de första kurserna för socialt verksamma personer (det hette inte socialarbetare på den tiden). Kurserna kulminerade i inrättandet av vårt första socialinstitut, "Institutet för social och kommunal utbildning och forskning" i Stockholm, vilket började sin verksamhet 1921.

Bestående resultat blev det också av de organisationer som CSA tog initiativ till. Viktigast är Svenska fattigvårdsförbundet (1906, senare Socialvårdsförbundet), Svenska stadsförbundet (1907) och Landskommunernas förbund (1919). Alla tre har numera förenats i Kommunförbundet.

CSA övertog också den redan 1901 av GH von Koch startade *Social Tidskrift* som utkom till 1917.

Det ligger i sakens natur att CSA var en mycket känd institution under sina glansdagar i början av seklet. När sedan dess uppgifter i stor utsträckning övertogs av nyinrättade statliga organ (tex socialstyrelsen) och dess reformförslag genomfördes, kom det mera i skymundan. 1923 övergick det till att bli enbart ett samarbetsorgan för andra centralorganisationer på det sociala området och 1952 till att huvudsakligen stimulera till social forskning med hjälp av donationsmedel. Bland insatser under senare tid kan nämnas utgivandet av "Social årsbok" 1939–1954.

Sedan lång tid har CSA sällan eller aldrig nämnts i den offentliga debatten. Det har blivit historia. I KJ Höjers *Svensk socialpolitisk historia* (1952) får förbundet en god presentation. Dess ställningstaganden refereras också i olika avhandlingar, tex underteknads Folkpensioneringen i Sverige (1960) och Sven-Ola Lindebergs *Nöd hjälp och samhällsneutralitet* (1968). I den senare anläggs också vissa statsvetenskapligt teoretiska aspekter.

Vid 70-årsjubileet 1973 utarbetades en historik (tryckt 1974) av Gunnar Boalt och Ulla Bergryd med närmast sociologisk utgångspunkt. Historiken kompletterades året därpå med en jämförelse med andra organisationer, författad av Gunnar Boalt och flera andra författare. Där görs bl a intressanta personhistoriska iakttagelser.¹